

Er bestaat een heel kunsthistorisch vertoog dat altijd voorbijgaat aan de vraag waarom je bereid bent om naar een kunstwerk of een voorstelling te kijken. Deels is het fysiek, wat je moeilijk kan verwoorden. Het overstijgt de voorstelling en de interpretaties. Maar daar gaat het nou net om! Het heeft mij wel wat tijd gekost voor ik doorhad dat het bij fotografie net zo werkt, zij het misschien minder spectaculair. Het heeft niet alleen met de schokervaring à la Benjamin te maken. De andere betekenis van ervaring speelt ook, het gaat evenzeer om iets dat je in de loop der jaren opbouwt. Ik kan mij voorstellen dat bij een genre als opera het publiek zelf al een bepaald niveau moet hebben om überhaupt te kunnen instappen. Bij het kijken naar beeldende kunst is dat natuurlijk ook het geval. Veel schilderijen zijn bij je eerste verplichte bezoek héél saai. Pas na een tijdje denk je 'donder, waar zijn die mee bezig!'. De twee betekenissen van ervaring zijn dus verweven. Maar in het schrijven over kunst frappeert mij wel de weigering om te praten over de vraag waarom men wil zien wat men ziet. Terwijl het mij juist het meeste boeit.

Bij Roland Barthes heb je dat ook. Met begrippen als punctum en studium kan niemand echt wat mee. Zijn punctums doen de meeste mensen helemaal niks. En toch bestaat het allemaal echt, want je hebt bij andere foto's de beschreven ervaring zelf ook. Je bent aan het kijken en plots denk je 'hé, daar hebben we nou dat punctum'. Punctum en studium zijn zowel algemene begrippen als extreem specifieke, persoonsgebonden ervaringen. De notie van het buitenmediale heeft ook die structuur. Het gaat wel om een algemeen begrip, maar tegelijkertijd is het ook allemaal vreselijk persoonlijk.'

Geloof als software

'Ik vermoed dat alle ervaringen lichame-lijk zijn, tenslotte is het lichaam de drager van alles. Maar een wetenschappelijke beschrijving van wat er in je hersens gebeurt tijdens het kijken naar een foto, is niet het hele verhaal. Ze klopt, maar er is ook een andere beschrijving mogelijk, en wel van wat je meemaakt. Die twee zijn op geen enkele manier op elkaar aan te sluiten. Je kan twee hersensystemen op exact dezelfde manier prikkelen, en toch komen er andere beelden en ervaringen uit. Weerom heb je een bij elkaar komen van het algemene en het specifieke. Soms, zoals aan het einde van *Het fotografisch genoegen*, neig ik wel naar een

spirituele beschrijving. Voor mij gaat het om reële ervaringen. Ik zou ze niet meteen religieus noemen, maar toch... Die hele ervaringssector wordt door de geïnstitutionaliseerde godsdienst en de New Age geclaimd. Ik wil een deel van mijn werkelijke ervaringen niet aan hen overdragen, ik wil er zelf over praten. In die zin is mijn schrijven ook een soort verzet tegen de claims van bepaalde instituten op je emotionele leven. Terwijl de wetenschap dan weer heel sterk iets heeft van 'sorry, daar hebben wij het niet over'.

Ik vind wetenschap heel interessant, religie ook, maar ik wil mijn ervaringen niet kwijt. Anderzijds komen ook technisch denkende mensen als een John Lilly tot de conclusie dat alles wat er over de wereld wordt gezegd uiteindelijk niet verifieerbaar is. Je gelooft het, of je gelooft het niet. Je kan je verhaal eventueel wel wat overtuigender brengen, dan geloven meer mensen het. Maar toch, wie een ander geloof aanhangt, maakt ook iets anders mee. Lilly heeft daarom een technische opvatting over het geloof ontwikkeld. Je komt dat eigenlijk tegen bij alle mensen die over techniek nadenken. Altijd weer opnieuw beginnen ze over geloof te praten. Het mooie bij Lilly is dat hij geloof als een soort software beschouwt die je op de hardware van je hersenen plant. Daardoor komt er een bepaald soort ervaring uit. Maar gebruik andere software, geloof iets anders, en je hebt andere ervaringen.

Het is ook geen toeval dat de meeste spirituele ervaringen het gevolg zijn van eindeloos gedoe met je lichaam. Stel je voor dat je vijftig jaar celibaat volhoudt, tja, dan beginnen er natuurlijk rare dingen in je lichaam te gebeuren. Dat zijn reële ervaringen, maar ze komen wel uit het lichaam voort. Daarom schrijf ik ook graag over drugs. Mensen die psychedelische middelen gebruiken, zoeken gewoon naar een soort kortsluiting in hun lichaam. Maar het werkt evengoed met beelden. De grote ervaringen zijn degene die je uit je lichaam trekken. Je handelt niet meer zelf, je laat jezelf gebruiken om dingen te laten gebeuren. Daarom hou ik toch meer van Baudrillard dan van Deleuze en Guattari. Zij denken in termen van productieve schakelingen met de buitenwereld, bij Baudrillard is het net andersom. Het subject interesseert hem niet, waar het om gaat is dat de objectieve wereld je soms aanspreekt. Dan gebeurt er iets, dan heb je een wezenlijke ervaring.'

Harde mediatheorie

'De kunst is een beetje teruggeschrokken voor het digitale. De digitale beelden zijn gekaapt door de vormgevers, die er haast niks mee doen. Kunstenaars blijven van hun kant aan een heel traditionele beeldtaal vastzitten. Ga vandaag naar een kunstacademie, en je ziet mensen bezig met ontwikkelaars, baden, papier,... Men weet gewoon heel even niet hoe het verder moet. Na de heroïsche start begin jaren negentig, is het nu veeleer van 'wat nu?' De digitale muziek is daarentegen veel verder gekomen, dat gaat geweldig. Maar men moet van al die kapotte muziek geen kunst willen maken, want dan klinkt het dodelijk saai. Hippe muziek is ook niet interessant, maar dan nog zijn er mogelijkheden te over. Het is net als bij digitale computerkunst. De interessantste dingen zijn tegelijk eenvoudig en geraffineerd. Jodi.com slaagt er bijvoorbeeld in om heel fysieke ervaringen met je computer te genereren. Als je dat aanzet, heb je het gevoel dat je computer finaal stuk gaat. Maar het pure digitale beelden maken, is helemaal vastgelopen.

Het klopt dat ik vooral met de harde mediatheoretische lijn bezig ben, minder met de maatschappelijke kant. Maar uit McLuhan, Virilio of Kittler valt ook nog zoveel kennis te halen dat ik het zonde zou vinden om ermee op te houden. Telkens opnieuw stel ik vast dat er veel meer inzit dan ik dacht. Maar ik begin die hele discussie over de netwerksamenleving wel een beetje te missen. Wat is globalisering soms anders dan migratie plus media? De maatschappelijke effecten van een aantal media zijn zo onderhand interessanter geworden dan hun harde eigenschappen. Heel Afrika kijkt CNN en besluit om naar de rijke landen toe te gaan. Dat is natuurlijk veel boeiender om mee bezig te zijn dan de vraag hoe televisie nou precies werkt. Of de uitbesteding van de callcentre-business naar India. Bel je een nummer in Amerika, en kom je in India terecht! Die maatschappelijke effecten zijn ook onvoorspelbaar. Wie had bijvoorbeeld gedacht dat de hele digitale telefonie zo hard zou gaan? Of dat bij de jeugd sms'en populairder is dan internetten? Het internet stelt eigenlijk niet eens zoveel voor, dat is gewoon een handig archief. En toch, de kunde van het beeld lezen is ook belangrijk, daarom zou ik de harde mediatheoretische lijn nog wel een tijdje willen volhouden.'